

U predmetu Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva*,

Evropski sud za ljudska prava, zasedajući, shodno članu 43 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu "Konvencija")** i relevantnim odredbama Pravilnika suda, kao sudsko veće sastavljeno od sledećih sudija:

g-din R. Risdal, predsednik
g-din Tor Viljalmson
g-din F. Mačer
g-din L.E. Petiti
g-din C. Ruso
g-din J. De Mejer
g-din I. Fojgel
g-din F. Bigi
Ser Džon Frilend

a u čijem sastavu su se nalazili i g-din M.A. Ejsen i g-din H. Pecold, sekretar i zamenik sekretara Suda,

nakon većanja bez prisustva javnosti 29. juna i 26. novembra 1992. godine,

izriče sledeću presudu, usvojenu zadnjepomenutog datuma:

* Napomena Sekretarijata Suda: Predmet je zaveden pod brojem 79/1991/331/404, gde prvi broj označava redosled predmeta upućenog na razmatranje Sudu tokom te kalendarske godine (označene drugim brojem). Pretposlednji broj označava redosled predmeta upućenog na razmatranje Sudu od njegovog osnivanja, a poslednji broj redosled podneska (Komisiji) koji mu je prethodio.

** Sa izmenama izvršenim u skladu sa članom 11 Protokola broj 8, koji je stupio na snagu 1. januara 1990.

O POSTUPKU

1. Predmet je na razmatranje Sudu 13. septembra 1991. uputila Evropska komisija za ljudska prava (u daljem tekstu "Komisija"), pre isteka roka od tri meseca predviđenog članovima 32 (st.1) i 47 Konvencije. Predmet proističe iz predstavke (br. 13071/87) protiv Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske, koju je Komisiji 29. septembra 1986. uputio britanski državljani g-din Derek Edwards u skladu sa članom 25.

Komisija se u zahtevu uz predmet pozvala na članove 44 i 48 Konvencije i deklaraciju kojom je Ujedinjeno Kraljevstvo priznalo obaveznu nadležnost Suda (član 46). Cilj zahteva je bio dobijanje odluke Suda o tome da li predmetne činjenice ukazuju da je tužena Država prekršila svoje obaveze po osnovu člana 6 (st.1 i 3.d) i člana 13 Konvencije.

2. U odgovoru na upit postavljen shodno pravilu 33 (st.3.d) Poslovnika Suda, podnosilac predstavke je izjavio da želi da uzme učešća u postupku pred Sudom i u tu svrhu imenovao advokata koji će ga zastupati (pravilo 30).

3. U sudsko veće su postavljeni sledeći članovi: po službenoj dužnosti, Ser Džon Frilend, izabrani britanski sudija (shodno članu 43 Konvencije), i g-din R. Risdal, predsednik Suda (pravilo 21, st.3.b). Dana 28. septembra 1991. predsednik je, u prisustvu sekretara Suda, žrebom odredio imena preostalih sedam sudija, i to: g-din DJ. Kremona, g-din Roe Viljamson, g-din F. Mačer, g-din R. Mekdonald, g-din C. Ruso, g-din I. Fojgel i g-din F. Bigi (član 43 Konvencije i pravilo 21, st.4). Naknadno su rezervne sudije g-din L.-E. Petiti i g-din J. De Mejer zamenili g-dina Kremonu, kome je istekao mandat i čiji je naslednik preuzeo njegovo mesto pred početak rasprave, i g-dina Mekdonalda, koji je bio sprečen da učestvuje u radu sudskog veća na predmetnom slučaju (pravilo 2, st.3, pravilo 22, st.1 i pravilo 24, st.1).

4. G-din Risdal je preuzeo ulogu predsednika sudskog veća (pravilo 21, st.5). On je preko sekretara stupio u kontakt sa državnim agentom Ujedinjenog Kraljevstva (u daljem tekstu "Država"), delegatom Komisije i zastupnikom podnosioca predstavke kako bi utvrdio njihove stavove o organizaciji postupka (pravilo 37, st.1 i pravilo 38). Nakon toga su, u skladu sa nalogom i instrukcijama predsednika veća, podnosilac predstavke i Država svoje odgovore podneli sekretarijatu Suda 7. februara 1992., a podnosilac svoj zahtev, po osnovu člana 50, dana 10. juna 1992. Sekretar Komisije je 8. aprila 1992. obavestio sekretara Suda da će delegat Komisije svoje komentare izneti usmeno tokom same rasprave.

5. U skladu sa odlukom predsednika, javna rasprava je održana u Zgradi ljudskih prava u Strazburu 24. juna 1992. Sud je pre rasprave održao pripremnu sednicu.

Pred Sudom su istupali:

(a) u ime Države

g-din D. Bruks iz Ministarstva inostranih poslova i Komonvelta, u svojstvu agenta.

g-din D. Penik, QC¹, advokat

g-din R. Hiton, savetnik

(b) u ime Komisije

g-din F. Ermakora, u svojstvu delegata

(c) u ime podnosioca predstavke

g-din Dž. Klark, advokat sa pravom zastupanja pred sudom

g-din Dž.K. Kempbel (iz advokatske kancelarije Friman Džonson), advokat bez prava zastupanja pred sudom

Sudu su se obratili g-din Penik u ime Države, g-din Ermakora u ime Komisije i g-din Klark i g-din Kempbel u ime podnosioca predstavke. Dati su i odgovori na pitanja koji je postavio Sud i dva člana sudskog veća pojedinačno. Podnosilac predstavke je Sudu tokom rasprave dostavio dodatnu dokumentaciju.

O ČINJENICAMA

I. Konkretno okolnosti predmetnog slučaja

A. Sudjenje i žalbeni postupak

6. Dana 9. novembra 1984. podnosioca predstavke je prvostepeni sud u Šefildu proglasio krivim po tri tačke optužnice (pljačka i dve provalne kradje). Porota je ovakvu odluku donela većinom glasova, sa deset prema dva. G-din Edvards je za pljačku osuđen na deset godina zatvora, a za dve provalne kradje na po osam godina za svaku pojedinačno, to jest na 16 godina ukupno. Sve tri kazne su objedinjene i imale su se izdržavati jedna za drugom.

Dokaz protiv podnosioca predstavke predstavlja detaljno usmeno priznanje dato u policiji u kome on navodno priznaje izvršenje sva tri krivična dela.

Prema iskazu policije, on je o okolnostima izvršenja krivičnih dela ispitivan u tri navrata, o čemu su sačinjeni pojedinačni zapisnici koje je on, međutim, odbio da potpiše.

¹ QC (Queen's Counsel) - savetnik krune, počasna titula koja se u Britaniji daje uglednim advokatima (prim.prev)

Na sudjenju je g-din Edvards u svoju odbranu istakao da su njegovi iskazi falsifikovani. Uporno je insistirao na svojoj nevinosti, ne negirajući pritom da se mnogo puta u prošlosti ogrešio o zakon. Jedini svedoci koje je odbrana tokom sudjenja pozvala bila su dva policajca koji su ga ispitivala.

7. Sudija pojedinac Krivičnog odeljenja Apelacionog suda 5. februara 1985. usvaja njegovu žalbu na dužinu presude, ali ne i zahtev za njeno preinačenje, koji sudsko veće tog istog suda odbija na posebnom ročištu 25. maja 1985.

8. Žrtva pljačke za koju je je g-din Edvards osuđen i koja se dogodila 14. aprila 1984. bila je g-djica Sajzer, osamdesetdvogodišnja starica, koja je u svom iskazu navela da ju je iz sna trgao zvuk i da je tom prilikom videla muškarca kako se naginje prema njoj. Uspela je na kratko da ga vidi pre nego što joj je vezao ruke iza leđa i stavio povez na oči. Ostala je vezana u kući sve dok je nisu našli sledećeg jutra. Ona je policiji dala opis napadača koji je odgovarao opisu podnosioca predstavke i rekla da misli da bi ga prepoznala kada bi ga ponovo videla. Pozvana je da svedoči na sudu, ali je umesto toga poroti pročitana njen pisani iskaz.

Na dan 19. aprila i 10. juna 1984. izvršene su dve odvojene provalne krađe u kuću jedne druge starije žene. Policija je 10. juna u blizini njene kuće uhapsila lice koje je zajedno sa podnosiocem predstavke okrivljeno za te provalne krađe i na osnovu čije izjave je podnosilac predstavke kasnije uhapšen.

9. Podnosilac predstavke 16. maja 1985. podnosi prijavu ministru unutrašnjih poslova protiv policajaca koji su vodili istragu i svedočili protiv njega na sudu. Pokrenuta je unutrašnja istraga u policiji tokom koje su utvrđene izvesne činjenice koje su doznačene i podnosiocu predstavke (vidi tačke 11-13 dole). Dana 3. decembra 1985. podnosilac predstavke je zatražio da mu se odobri pravo na žalbu na presudu zbog prekoračenja roka za ulaganje iste. Policija šalje svoj izveštaj o internoj istrazi od 5. decembra (tzv. Karmajklov izveštaj) Unutrašnjoj kontroli, koja ga sa svoje strane upućuje državnom tužiocu. Pravni savetnici podnosioca predstavke zahtevaju da im se ustupi kopija tog izveštaja, ali taj zahtev biva odbijen sa obrazloženjem da se time štiti javni interes.

Državni tužilac februara 1986. zaključuje da nema dovoljno dokaza za pokretanje krivične istrage protiv tri policajca i predlaže da se protiv njih pokrene disciplinski postupak. Disciplinska komisija na sednici održanoj od 13. do 15. juna zaključuje da nema osnova za pokretanje disciplinskog postupka i odbacuje optužbe protiv njih.

B. Upućivanje zahteva podnosioca predstavke Apelacionom sudu od strane ministra unutrašnjih poslova

10. Dana 21. marta 1986. ministar unutrašnjih poslova upućuje zahtev podnosioca predstavke Krivičnom odeljenju Apelacionog suda, u skladu sa članom 17 (st.1.a)

Zakona o pokretanju postupka pred Apelacionim sudom iz 1968. (tzv. "Zakon iz 1968") (vidi tačke 19 i 20 dole). Sud je zahtev razmatrao 18. jula 1986. i istog dana doneo odluku po tom pitanju.

11. Podnosilac predstavke u svom zahtevu traži poništaj presude zbog procesnih propusta i manjkavosti optužnice, odnosno zbog toga što je policija od njega prikrila određene činjenice. Jedan od policajaca je tokom unakrsnog ispitivanja na sudu priznao da na mestu izvršenja krivičnog dela nisu pronadjeni otisci prstiju podnosioca predstavke. Pronadjena su dva otiska prstiju za koja se kasnije ispostavilo da pripadaju susedu koji je staricu redovno posećivao. Podnosilac predstavke nije imao saznanja o ovim činjenicama sve do sudjenja pred Apelacionim sudom.

Argument podnosioca predstavke je bio da se verodostojnost njegovog priznanja u policiji dovodi u pitanje s obzirom da je rečeni policajac lagao o gore navedenim činjenicama.

Apelacioni sud je njegov argument odbacio sa sledećim obrazloženjem:

"Sud ne prihvata ovakvo tumačenje svedočenja inspektora Hojlanda. Sud smatra da ono što je on naznačio ili želeo da naznači jednostavno ukazuje da na licu mesta nisu nadjeni otisci prstiju nijednog od dva okrivljena lica, niti onih koji pripadaju Rouzu, niti onih koji pripadaju Edvardsu, tj. podnosiocu zahteva u ovom slučaju.

Sud ne smatra da bi pomnijim razmatranjem ovog pitanja moglo da se dokaže da je Hojland osoba čiji se iskaz sam po sebi ne bi mogao prihvatiti."

12. Još jedna manjkavost optužnice na koju je podnosilac predstavke ukazao ticala se činjenice da je policija starici koja je bila žrtva pljačke i koja je sama izjavila da je provalnika samo na trenutak videla pokazala dva albuma sa fotografijama mogućih počinilaca (u kojima je bila i fotografija podnosioca predstavke). U pisanom iskazu koji je pročitana pred porotom starica je izjavila da misli da bi mogla da prepozna napadača. Ona, međutim, medju ponudjenim fotografijama nije izdvojila fotografiju podnosioca predstavke.

Ova činjenica, međutim, nije pomenuta u pisanoj izjavi jednog od policajaca koja je pročitana poroti, a sa čijim sadržajem nije bio upoznat podnosilac predstavke ni pre ni tokom samog sudjenja pred prvostepenim sudom. Njegov advokat je u obraćanju Apelacionom sudu istakao da su izostavljanjem ove činjenice dokazi porote u toj meri dovedeni u sumnju da bi porota, da je te činjenice bila svesna, mogla da zaključi da je policija "isfabrikovala" priznanje podnosioca predstavke, upravo onako kako je on to i tvrdio.

Apelacioni sud je i taj argument odbio sa sledećim obrazloženjem:

"Činjenica da je g-djica Sajzer samo na trenutak videla napadača i činjenica da je usled toga, u pokušaju da ga identifikuje, njena pažnja bila usmerena na druge stvari, a ne na njegov fizički izgled, navodi sud da poveruje da bi porota ostala pri istom zaključku čak i da je u potpunosti bila upoznata sa činjenicama vezanim za fotografije i onim što je policajac Esdon s tim u vezi uradio."

13. Apelacioni sud je razmatrao i ostale argumente o manjkavosti optužnice i zaključio da ni one ne mogu biti razlog da se presuda dovede u sumnju. Sud je stao na stanovište konačni ishod ni u kom slučaju ne bi bio drugačiji, čak i kada bi se takvi navodi dalje istražili.

14. U zaključku je sud naveo sledeće:

"Jasno je da je u predmetnom slučaju bilo određenih propusta u radu policije, nesumnjivo iz razloga što je policija smatrala da postoji lice koje je u potpunosti priznalo izvršenje navedenih krivičnih dela, pa je shodno tome bilo vrlo malo razloga da se policija upušta u dalju verifikaciju priznanja koje je to lice dalo. Iako se ovim policija predstavlja u svetlu koje je prikazuje kao donekle lenju i aljkavu, sud ne smatra da u datim okolnostima postoji bilo šta što bi osudjujuću presudu za podnosioca ovog zahteva moglo kvalifikovati kao manjkavu ili nezadovoljavajuću. Shodno tome, nakon razmatranja zahteva na način propisan članom 17 Zakona, sud smatra da se ta žalba ima odbaciti kao neosnovana."

15. Pravni zastupnik podnosioca predstavke nije zahtevao da Apelacioni sud iskoristi svoje diskreciono pravo i naloži ponovno davanje iskaza svedoka u skladu sa članom 23 Zakona iz 1968. (vidi tačku 23 dole) kako bi se, između ostalog, omogućilo unakrsno ispitivanje policajaca koji su svedočili na sudjenju pred prvostepenim sudom. Advokat je smatrao da su male šanse da takav zahtev bude prihvaćen. On takodje nije tražio od suda da odbrani stavi na uvid tzv. Karmajklov izveštaj (vidi tačku 9 gore).

16. Podnosilac predstavke je svog advokata konsultovao i u vezi upućivanja peticije Gornjem domu britanskog parlamenta, ali mu je on dopisom od 8. septembra 1986. odgovorio da nema osnova za prihvatanje takve žalbe.

Podnosilac predstavke je 3. juna 1987. uputio žalbu i ministru unutrašnjih poslova, ali bez uspeha. On se trenutno nalazi na izdržavanju kazne zatvora u trajanju od dve godine po presudi od 26. marta 1992., kojom ga je prvostepeni sud u Šefildu proglasio krivim po tri tačke optužnice za provalnu krađu.

II. Relevantno domaće pravo i praksa

Obaveza tužilaštva da odbrani pruži na uvid sve relevantne informacije

17. Po Uputstvu državnog pravobranioca od decembra 1981., tužilaštvo je u obavezi da odbrani stavi na uvid i materijal koji neće koristiti na sudu, uključujući i izjave svedoka koje nisu unete u spise predmeta koji se odbrani uručuje u trenutku kada se predmet predaje nadležnom sudu (osim u izuzetnim situacijama koje se taksativno navode).

Tužilaštvo je takodje u obavezi da odbranu izvesti i o svakom prethodnom iskazu svedoka tužilaštva koji je u suprotnosti sa njihovim iskazima datim na sudu (predmet R. protiv Klarka (1930) br. 22, Zbornik žalbenih postupaka br. 58). Shodno tome, ukoliko se sudu prezentira dokaz po kome svedok tužilaštva tvrdi da bi prepoznao optuženog kada bi ga ponovo video, a tužilaštvo zna da taj svedok nije uspeo da ga identifikuje na fotografijama u policiji, tužilaštvo je dužno da odbranu o tome izvesti.

Radi obezbedjenja uslova za ispunjavanja te obaveze, Apelacioni sud je stao na stanovište da se sve izjave date u policiji moraju dati na uvid tužilaštvu i da se ne može dozvoliti da policija odlučuje koje će materijale predati tužilaštvu (predmet R. protiv Felouza od 12. jula 1985.).

Kako je većala porota

18. Porota odluke donosi jednoglasno ili većinom glasova. Odluke u principu moraju biti donesene jednoglasno, osim ako postupajući sudija ne naloži, a u skladu sa članom 17 Zakona o poroti iz 1974., da se prihvata i većinska odluka, ali tek nakon što je porota najmanje dva sata bezuspešno pokušavala da se saglasi oko odluke. Većinska odluka podrazumeva da poroti od najmanje 11 porotnika takvu odluku donese sa deset glasova za i jednim glasom protiv ili ukoliko u poroti od deset porotnika devet njih glasa za. Ukoliko porota ne donese jednoglasnu odluku i ne uspe da odluku usvoji većinskim odlučivanjem, ona se onda raspušta ako postupajući sudija tako odluči, što ne znači da se okrivljeni time oslobadja krivice, već da će mu se suditi pred novom porotom. Ukoliko i druga porota ne uspe da se saglasi oko odluke, praksa nalaže da tužilaštvo u takvim situacijama odustane od tužbe.

C. Referentni deo dopisa kojim se ministar unutrašnjih poslova obraća Apelacionom sudu

19. Stav 1.a člana 17 Zakona iz 1968. propisuje sledeće:

"Kada se lice proglasi krivim po optužnici ili mu se sudi po optužnici ... ministar unutrašnjih poslova može, ukoliko to smatra potrebnim, da u svakom trenutku primeni jednu od sledećih mera:

(a) upućivanje predmeta na razmatranje Apelacionom sudu, u kom slučaju će se predmet smatrati žalbom dotičnog lica Apelacionom sudu; ..."

D. Ovlašćenja Apelacionog suda

20. Ovlašćenja Apelacionog suda propisana su članom 2 Zakona iz 1968., u kome stoji sledeće:

"(1) Osim u situacijama prethodno propisanim ovim Zakonom, Apelacioni sud će prihvatiti žalbu na svaku osudujuću presudu i u sledećim slučajevima:

(a) ako smatra da se presuda mora proglasiti ništavnom zato što okolnosti predmetnog slučaja ukazuju da je manjkava ili neodgovarajuća;

(b) ako smatra da se presuda sudećeg suda ima poništiti zbog pogrešnog tumačenja zakona; ili

(c) ako postoje procesni nedostaci tokom sudjenja;

u svim drugim situacijama će sud žalbu odbiti.

Žalba će biti odbijena čak i kada sud smatra da bi mogla biti rešena u korist apelanta, ako je sud zaključio da nije došlo do greške suda.

(2) Ako prihvati da razmatra žalbu na presudu, sud će presudu prvostepenog suda ukinuti ukoliko utvrdi da su navodi iz žalbe istiniti.

(3) Osim kada shodno članu 7 okolnosti nalažu ponovno sudjenje, nalog Apelacionog suda za ukidanje presude će za niži sud značiti da se osudjujuća presuda ima preinačiti u oslobadjajuću presudu."

Član 7 Zakona iz 1968. propisuje da Apelacioni sud može da naloži ponovno sudjenje samo kada se prvostepena presuda ukida po osnovu podnetih dokaza ili dokaza koji su mogli biti podneti shodno članu 23 istog zakona. Za žalbe upućene Apelacionom sudu nakon 31. jula 1989. postupak je nešto drugačiji, pošto izmenjeni član 7 Zakona sada Apelacionom sudu daje šira ovlašćenja odlučivanja u kojim će situacijama nalagati ponovno sudjenje.

E. Podnošenje novih dokaza tokom žalbenog postupka

21. U članu 23 Zakona iz 1968. između ostalog stoji i sledeće:

"(1) Apelacioni sud se ovim odredbama ovlašćuje da naloži sledeće, ako smatra da je to u interesu pravde ili ubrzanja postupka:

(a) da se svaki dokument, predmet ili neka druga stvar vezana za postupak iznese ukoliko sud to smatra nužnim za utvrđivanje činjenica u predmetnom slučaju;

(b) da svedok u postupku na koji se odnosi predmetna žalba da iskaz ili da bude podvrgnut unakrsnom ispitivanju, bez obzira da li je svedočio u prethodnom postupku ili ne;

(c) ...

(2) Bez obzira na izrečeno u stavu (1), Sud će kada mu se po ovom osnovu podnose dokazi iskoristiti ovlašćenja da takve dokaze prihvati i u sledećim situacijama, osim ukoliko se po prijemu takvih dokaza ne utvrdi da nema osnova za prihvatanje žalbe:

(a) ukoliko smatra da postoji verovatnoća da se radi o kredibilnim dokazima i dokazima koji bi bili prihvatljivi u postupku iz koga proističe žalba i to u vezi pitanja na koje se žalba i odnosi; i

(b) ukoliko smatra da dokaz nije prezentiran tokom postupka, a postoje razumna objašnjenja zašto to nije učinjeno.

(3) ..."

Na sudu je da odluči da li stoje tvrdnje Države da se sadržaj određenih dokumenata ne može obelodaniti zbog zaštite javnog interesa (vidi, između ostalog, presudu Krivičnog odeljenja Apelacionog suda u predmetu R. protiv Džudit Vord od 8. juna 1992.).

22. Stav koji Apelacioni sud zauzima prilikom razmatranja da li je presuda prvostepenog suda manjkava ili nezadovoljavajuća shodno članu 2 (st.1.a) Zakona iz 1968. bio je i predmet rasprave u Odboru za apelaciona pitanja Gornjeg doma britanskog parlamenta, u kontekstu pozivanja na član 17 u žalbenom postupku br. 878 iz 1974., Staford protiv Glavnog državnog tužioca. Vikont Dilhorn, sa čijim su se mišljenjem saglasili i ostali članovi odbora, je tom prilikom rekao:

"Nije mi namera da sugerišem da sud kada razmatra da li je presuda manjkava ili nezadovoljavajuća nema pravo da postavi pitanje da li bi unošenjem novog dokaza porota mogla doneti odluku da okrivljeni nije kriv. Ukoliko smatra da bi to bio ili mogao biti slučaj, Sud će bez sumnje zaključiti da je presuda manjkava i nezadovoljavajuća ... Ja mislim da bi, međutim, bilo pogrešno da sud zaključi sledeće: "Mišljenja smo da taj dokaz ne dovodi u razumnu sumnju krivicu optuženog. Ne smatramo da je nezadovoljavajuća presuda bila doneta, ali, pošto bi postupajuća porota mogla zauzeti drugačiji stav od našega, mi presudu poništavamo ..." Parlament je sa svoje strane naglasio da se presuda može poništiti samo ako je pravo pogrešno primenjeno ili ako je došlo do materijalne greške na sudjenju, usled čega, po mišljenju suda, presuda ne može biti zadovoljavajuća. Sud o tome mora da odluči, ali parlament mu nije dao ovlašćenje da poništi presudu i u slučajevima kada smatra da bi porota mogla doneti drugačiju odluku od njegove. Ako kod suda ne postoji razumna sumnja u presudu, iz toga sledi da sud takodje ne smatra da je takva sumnja mogla postojati i kod porote, i obrnuto, ako sud smatra da bi porota u svetlu novih dokaza mogla imati razumnu sumnju, to onda znači da takva sumnja postoji i kod suda."

23. Apelacioni sud je stao na stanovište da se ovlašćenja iz člana 23 Zakona iz 1968. takodje odnose i na ponavljanje iskaza svedoka datih na sudjenju, ukoliko je to potrebno radi ubrzanja postupka i interesa pravde. Sud je takodje zauzeo stav da ga član 23, st.1 ovlašćuje da naloži podnošenje novih dokaza koji nisu u suprotnosti sa stavom 2 istog člana (vidi presudu br. 62 u predmetu R. protiv Latimora i drugih iz 1976., Zbornik žalbenih postupaka pred Krivičnim većem br. 53). Neuobičajeno je, međutim, da Apelacioni sud takva ovlašćenja sprovodi u praksi s obzirom da sud nerado prihvata da utvrđuje činjenice umesto porote koja je već i videla i čula dotičnog svedoka. U praksi se, dakle, ovlašćenje unosa dokaza odnosi samo na nove dokaze koji su se pojavili nakon sudjenja pred prvostepenim sudom i sa kojim porota

nije imala prilike da se upozna. Nema statističkih podataka koji bi pokazali koliko je često sud ovlašćenja ponovnog izvodjenja dokaza primenjivao u praksi.

24. Ministar unutrašnjih poslova je marta 1991. najavio formiranje Državne komisije za krivično pravosuđe koja će, kako se očekuje, između ostalog biti zadužena i za nadzor nad primenom Zakona iz 1968.

POSTUPAK PRED KOMISIJOM

25. U podnesku br. 13071/78 upućenom Komisiji 29. septembra 1986., podnosilac predstavke se žali da mu je bilo uskraćeno pravo na pravično sudjenje, što predstavlja povredu stava 1 člana 6 Konvencije, i naročito ističe nemogućnost unakrsnog ispitivanja svedoka iz policije vezano za nove dokaze, što je u suprotnosti sa stavom 3.d člana 6 Konvencije. On se takođe žali i na činjenicu da mu nije bio dostupan delotvoran pravni lek za upućivanje ovakvih prigovora, što je suprotno odredbama člana 13.

26. Komisija predstavku odbija 7. decembra 1987., sa obrazloženjem da je prekoračen rok od šest meseci propisan članom 26. Predsednik Komisije 13. jula 1988. vraća podnesak na listu predmeta za razmatranje nakon što je podnosilac predstavke podneo dokaz da je uputio dopis Sekretarijatu koji je kod zatvorske uprave registrovan kao otpremljen, ali koji nikada nije stigao do Komisije.

27. Komisija 9. oktobra 1990. predstavku proglašava prihvatljivom. U izveštaju koji podnosi 10. jula 1991. (shodno članu 31), Komisija navodi da je zaključila:

"- sa osam glasova prema šest, da nije bilo povrede stava 1 i stava 3.d člana 6;
- sa dvanaest glasova prema dva, da se u predmetnom slučaju ne postavlja pitanje primene člana 13."

Integralni tekst mišljenja Komisije i suprotnih mišljenja njenih članova dati su u prilogu ove presude*

* Objašnjenje Sekretarijata Suda: iz praktičnih razloga ovaj se aneks daje samo uz štampanu verziju presude (Publikacije Suda, tom 247-B, serija A), ali se kopija Izveštaja može dobiti u Sekretarijatu.

ZAVRŠNI PODNESCI DRŽAVE SUDU

28. Na raspravi održanoj 24. juna 1992., Država je od Suda zatražila da zaključi da u predmetnom slučaju nije bilo povrede Konvencije.

PRAVO

1. NAVODNE POVREDE ČLANA 6

29. Podnosilac predstavke se žali na uskraćivanje prava na pravično sudjenje garantovano stavovima 1 i 3.d člana 6, u kojima stoji:

"1. Svako, tokom odlučivanja o ... krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu raspravu ... pred nezavisnim i nepristrasnim sudom ...

2. ...

3. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:

d) da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega; ..."

30. Podnosilac predstavke tvrdi da sudjenje nije bilo pravično zato što policija nije odbrani prezentirala sledeće: (1) činjenicu da jedna od žrtava, koja je ranije izjavila da misli da bi mogla da prepozna počinioca, nije prepoznala podnosioca predstavke na fotografijama iz policijske kartoteke (vidi tačku 12 gore) i (2) postojanje otisaka na mestu izvršenja zločina (vidi tačku 11 gore). Da je odbrana imala saznanja o ovim činjenicama, podnosilac predstavke bi mogao da dovede u pitanje verodostojnost izjava svedoka iz policije. S obzirom da se ovde radilo o krunskom dokazu protiv podnosioca predstavke, postojala je mogućnost da bi jedan ili više porotnika mogao biti ubedjen u njegovu nevinost, što bi za rezultat imalo njegovo oslobađanje (vidi tačke 6 i 18 gore). Shodno tome, odbrani je bilo uskraćeno pravo da ispituje svedoke iz policije i nije bila u ravnopravnom položaju sa tužilaštvom onako kako to propisuje stav 3.d člana 6.

Podnosilac predstavke smatra da postupkom pred Apelacionim sudom nisu ispravljani nedostaci sudjenja pred prvostepenim sudom, pošto Apelacioni sud nije ispitao svedoke iz policije, niti naložio da se sudu stavi na uvid izveštaj interne kontrole (tzv. Karmajklov izveštaj) koji odbrana nije imala prilike da vidi (vidi tačku 9 gore). Shodno tome, protiv njega su se vodila dva manjkava postupka pred dva odvojena suda.

31. Država sa svoje strane smatra da Sud, prilikom razmatranja manjkavosti postupka, mora da uzme u obzir postupak u celini, što znači i postupak pred Apelacionim sudom. Podnosilac predstavke je na odgovarajući način bio obavešten o postojanju za njega prethodno nepoznatih činjenica i imao je mogućnost da preko svog advokata od Apelacionog suda zatraži poništaj presude. Sem toga, taj sud je u svetlu novih dokaza detaljno i pomno razmotrio presudu i zaključio da ona treba da ostane na snazi. Nije na Evropskom sudu da umesto svog tumačenja činjenica preuzme tumačenje Apelacionog suda. Država je na kraju iznela argument da stav 3.d člana 6 nije relevantan za činjenicu da dokazi nisu dati na uvid odbrani, i da bi to pitanje trebalo razmatrati u okviru stava 1 člana 6.

32. Komisija je zauzela stav da se stav 3.d člana 6 odnosi na žalbu podnosioca predstavke ali da se, gledano na postupak u celini, ne radi o povredi stava 1 člana 6 kada se on tumači zajedno sa prethodnim stavom (3.d).

33. Sud podvlači da garancije sadržane u stavu 3 člana 6 predstavljaju konkretne aspekte prava na pravično sudjenje propisane stavom 1 (vidi kao najsvežiji primer presudu u predmetu T. protiv Italije od 12. oktobra 1992., Serija A, br. 245-C, str. 41, tačka 25). Sud smatra da okolnosti predmetnog slučaja ne nalažu da se razmotri primena stava 3.d člana 6, pošto se navodi podnosioca predstavke u svakom slučaju svode na tvrdnju da postupak nije bio pravičan. Sud će se stoga usredsrediti samo na to pitanje.

34. U tu svrhu Sud mora da razmotri postupak u celini, uključujući i odluku Apelacionog suda (vidi, između ostalog, presudu u predmetu Helmers protiv Švedske od 29. oktobra 1991., Serija A, br. 212, str. 15, tačka 31). Dalje, ne spada u nadležnost Evropskog suda da umesto sopstvene procene činjenica preuzima tumačenje domaćeg suda, a opšte je pravilo da domaći sud ceni dokaze koji mu se podnose. Zadatak Suda je da utvrdi da li je postupak u celini bio pravičan, uključujući i način predočavanja dokaza (vidi, između ostalog, presudu u predmetu Vidal protiv Belgije od 22. aprila 1992, Serija A, br. 235-B, str. 32-33, tačka 33).

35. Podnosilac predstavke je osuđen mahom na osnovu dokaza o njegovom priznanju koje je predočila policija, a koje je on osporio. Nakon toga je utvrđeno da policija izvesne činjenice nije prezentirala odbrani (vidi tačke 11 i 12 gore), što bi odbrani omogućilo da dovede u pitanje kredibilnost i istinitost svedočenja policije.

36. Sud smatra da uslov pravičnosti propisan stavom 1 člana 6, a koji postoji i u britanskom pravu, zahteva da tužilaštvo stavi na uvid odbrani sve materijalne dokaze u korist ili na štetu optuženog i da, činjenica da to u predmetnom slučaju nije učinjeno, znači da je došlo do manjkavosti u prvostepenom sudskom postupku.

Kada je ta činjenica utvrđena, međjutim, ministar unutrašnjih poslova je na osnovu izveštaja unutrašnje kontrole predmet uputio Apelacionom sudu, koji je sa svoje strane analizirao zapisnik sa sudjenja i spise predmeta, uključujući i navodno priznanje optuženog, i detaljno razmotrio na koji način bi se novootkrivene činjenice mogle odraziti na presudu (vidi tačke 11-14 gore).

37. U postupku pred Apelacionim sudom podnosilac predstavke je imao dva pravna zastupnika koji su u svakom trenutku mogli od suda da zatraže da obori presudu po osnovu dokazanog neotkrivanja činjenica. Tačno je da policajci koji su svedočili u prethodnom postupku nisu dali svoj iskaz pred Apelacionim sudom. To ne znači, međjutim, da pravni zastupnici podnosioca predstavke nisu mogli da od Suda zatraže da ih pozove kao svedoke u ovom postupku, što oni, međjutim, nisu učinili (vidi tačku 15 gore).

38. U postupku pred Evropskim sudom podnosilac predstavke po prvi put iznosi argument da postupak u celini ne može biti pravičan pošto tzv. Karmajklov izveštaj nije predočen ni njemu ni Apelacionom sudu (vidi tačku 9 gore). Nije, međjutim, opovrgnuta činjenica da je on to mogao zatražiti od Apelacionog suda, ali da to nije učinio. Ne može se prihvatiti opravdanje da takav predlog nije iznet pošto bi se

Država tome opirala iz razloga zaštite javnog interesa, pošto je na sudu bilo da odluči da li će takav predlog prihvatiti ili ne (vidi tačku 21 gore).

39. Imajući u vidu gore izrečeno, Sud zaključuje da su manjkavosti prvobitnog postupka ispravljene u postupku pred Apelacionim sudom (vidi s tim u vezi presudu u predmetu Adolf protiv Austrije od 26. marta 1982., Serija A, br. 49, str. 17-18, tačke 38-41 i, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu De Kuber protiv Belgije od 26. oktobra 1984., Serija A, br. 86, str. 19, tačka 33). Sem toga, nema indicija da je postupak pred Apelacionim sudom u bilo kom pogledu bio nepravičan.

Shodno tome, nema povrede člana 6.

II. NAVODNE POVREDE ČLANA 13

40. Podnosilac predstavke se pred Komisijom saglasio da nije bilo povrede člana 13 i odustao od tužbe po tom osnovu. Shodno tome, nema potrebe ni da se ovaj Sud bavi tim pitanjem.

IZ REČENIH RAZLOGA, SUD

1. Zaključuje sa sedam glasova prema dva da nema povrede člana 6;
2. Zaključuje jednoglasno da nema potrebe da razmatra tužbu po osnovu člana 13.

Sačinjeno na engleskom i francuskom jeziku i izrečeno na javnoj raspravi održanoj u Zgradi ljudskih prava u Strazburu 16. decembra 1992.

Rolv Rizdal, predsednik, sr.

Mark-Andre Ejsen, sekretar, sr.

U skladu sa članom 51, st. 2 Konvencije i pravilom 53, st. 2 Poslovnika Suda, u prilogu presude se nalaze i izdvojena mišljenja sledećih sudija:

- (a) suprotno mišljenje g-dina Petitija; i
- (b) suprotno mišljenje g-dina De Mejera

Paraf R.R.

Paraf M.-A.E.

SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE PETITIJA

(prevod)

Ja se nisam priklonio većini koja je svoj glas dala u prilog zaključku da nije bilo povreda, pošto smatram da je došlo do nesumnjive povrede člana 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Prvo, zato što je Apelacioni sud prejudicirao kakva bi bila odluka porote da se od nje zatražilo da o tome odlučuje i drugo, zato što je pitanje zaštite javnog interesa ključno pitanje u predmetnom slučaju, a to u britanskom pravu podrazumeva da tužilaštvo radi zaštite javnog interesa nije u obavezi da sva dokumenta stavi na uvid odbrani, to jest, da neka od tih dokumenata zadržava samo za sebe. To se dogodilo u postupku pred najvišim sudom u zemlji. Evropski sud nije zauzeo izričit stav po ovom pitanju, pa se odsustvo njegovog stava može protumačiti kao odobravanje ovakve prakse, što ne stoji. Sud se pre svega bavio propustom odbrane da u svojoj žalbi istakne ovo kao ključno pitanje.

Da bi se izbegla bilo kakva nedoumica, prihvatljivo je da se "interesi nacionalne bezbednosti" ili "državni interesi" navedu kao razlog za propisno odobreno prisluškivanje telefonskih razgovora (vidi presude Evropskog suda u predmetima Klas, Maloun, Huvig i Kruslin). Međutim, kada se radi o krivičnom postupku i optužnici, celokupan dokazni materijal, bilo da ide u prilog ili na štetu okrivljenog, mora da se stavi na uvid odbrani kako bi svedoci druge strane mogli biti podvrgnuti unakrsnom ispitivanju, što je temelj tzv. adversarijalnog sistema propisanog članom 6 Konvencije. Razumljivo je da u tu svrhu može biti potrebno da se rasprava održi bez prisustva javnosti, upravo radi zaštite interesa nacionalne bezbednosti ili državnih interesa. U predmetu Edwards se međutim uopšte nije radilo o takvim interesima, već o dokumentima i dokaznom materijalu u krivičnom postupku u jednom sasvim običnom predmetu koji se svode na to da g-djica Sajzer nije prepoznala podnosioca predstavke i da je policija propustila da analizira otiske prstiju.

U svom podnesku je podnosilac predstavke izneo sledeće relevantne primedbe:

"Važeći zakoni Engleske i Velsa dozvoljavaju da se kao dokaz na sudjenju koriste nepotvrđene ili diskutabilne izjave o priznanju, pod uslovom da postupajući sudija na odgovarajući način na to upozori porotu. Osudjujuća presuda se može zasnivati samo na takvom priznanju. Zakoni koji to propisuju su trenutno predmet preispitivanja nadležne državne komisije.

Čak i da je porota takvo priznanje odbacila, činjenica da g-djica Sajzer nije prepoznala podnosioca predstavke bi već bila dovoljna da dovede u ozbiljnu sumnju identifikaciju podnosioca predstavke kao počinioca predmetnog krivičnog dela, pa bi shodno tome takodje dovela u razumnu sumnju i njegovu krivicu.

Podnosilac predstavke moli Sud da notira da ga je porota proglasila krivim sa deset glasova prema dva, što pokazuje da su dva porotnika imala razumnu sumnju u njegovu krivicu. Po domaćem pravu, podnosilac predstavke ne bi mogao biti osuđen da su tri ili više porotnika iskazala takvu sumnju. Podnosilac predstavke bi bio oslobođen da je takvu sumnju iskazao samo još jedan porotnik. Dokaz za čije postojanje on i porota nisu znali bi možda bio dovoljan da takvu sumnju pobudi kod jednog ili više porotnika.

Činjenica da g-djica Sajzer nije identifikovala podnosioca predstavke kao počinioca jeste materijalni dokaz do koga je došlo tužilaštvo, ali ga nije iskoristilo na sudu. Taj dokaz je morao biti stavljen na uvid odbrani po Smernicama državnog pravobranioca i po pravnim standardima ustanovljenim u predmetima Brajant protiv Diksona iz 1946, br. 31, Zbornik žalbenih postupaka u krivičnim predmetima, br. 146, i R. protiv Klarka iz 1930., br. 22, Zbornik žalbenih postupaka u krivičnim predmetima, br. 58.

Činjenica da g-djica Sajzer nije mogla da identifikuje podnosioca predstavke kao počinioca, sa čim je policija bila upoznata pre sudjenja, njemu jeste bila nepravilno uskraćena, što predstavlja povredu stavova 1 i 3.d člana 6.

...

U krivičnom postupku u britanskom pravnom sistemu se od tužilaštva zahteva da informacije poput ovih gore navedenih učine dostupnim odbrani. Ne može se poreći da takve informacije nisu bile prezentirane podnosiocu predstavke u predmetnom slučaju. Ujedinjeno Kraljevstvo nije ponudilo nijedno objašnjenje niti opravdanje zbog čega se Država nije pridržavala postulata domaćeg prava koji bi, u slučaju da su bili ispoštovani, istovremeno obezbedili i primenu člana 6."

Prikrivanje dokaza koji idu u prilog optuženom, kao i fabrikovanje dokaza u drugim predmetima uzrok su mnogih nevolja u istrazi koju vodi policija (setimo se samo tzv. "Birmingenske šestorke" i predmeta Vord).

Sve to ukazuje na značaj procene takvih situacija u krivičnom postupku i rezervi koju je nalagala odluka Apelacionog suda.

Kao što je odbrana i tvrdila, ključno pitanje se svodi na kredibilitet svedoka iz policije. U obraćanju Sudu, odbrana je iznela sledeće argumente:

"U takvim okolnostima je za g-dina Edvardsa bilo od vitalnog značaja da bude upoznat sa činjenicom da ga g-djica Sajzer nije prepoznala kao počinioca kada su joj pokazali fotografije raznih lica, uključujući i njegovu ...

... Da sada ostavimo po strani sudjenje pred prvostepenim sudom i predjemo na postupak pred Apelacionim sudom. Podnosilac predstavke prihvata ustanovljene standarde u praksi Suda da član 6 nalaže da se prilikom razmatranja pravičnosti sudjenja mora posmatrati postupak u celini. Jasno je takodje i da član 6 nalaže da sudjenje mora biti pravično i javno. U predmetnom slučaju, ni jedan ni drugi sud nisu razmatrali predmet u celini, niti u svetlu celokupnog materijala koji je sudu bio dostupan.

G-din Edwards smatra da je u krajnjem ishodu čitav postupak, ako se i sudjenje i žalbeni postupak posmatraju kao jedna celina, izfragmentisan. Njegovi sastavni delovi, kao i postupak u celini, ne mogu se smatrati ni kompletnim, ni pravičnim.

G-din Edwards je imao dva nekompletna postupka pred dva odvojena suda. Sudjenje pred prvostepenim sudom je bilo nekompletno zato što g-dinu Edwardsu nije omogućen uvid u dokaze tužilaštva. Žalbeni postupak pred Apelacionim sudom je takodje bio nekompletno. G-din Edwards se ne slaže sa tvrdnjom Države da su svi relevantni materijalni dokazi prezentirani pred Apelacionim sudom. G-din Edwards podseća Sud da je istragu o načinu vođenja istrage u policiji vodio viši inspektor Robert Karmajkl iz odeljenja u Hambersajdu. Ta istraga je i pokrenuta po osnovu žalbe g-din Edwardsa na rad policije.

Viši inspektor Karmajkl je svoj izveštaj završio 19. decembra 1985, nakon čega je on upućen Komisiji za pritužbe na rad policije, koja ga je sa svoje strane prosledila tužilaštvu. Ta činjenica je za rezultat imala upućivanje predmeta Apelacionom sudu od strane ministra unutrašnjih poslova."

Sadržaj tog izveštaja nije smeo ostati zaštićen i morao je biti obelodanjen.

Što se tiče tvrdnje da je odbrana svoju žalbu Apelacionom sudu trebala da zasnuje na ovoj činjenici, takav argument po mom mišljenju ne može biti relevantan. Prikriivanje dokaza ove vrste bi se u kontinentalnom pravu moglo tretirati ka osnov za poništenje presude radi zaštite javnog interesa. Ovakav osnov je nešto što sud po službenoj dužnosti mora da pokrene kao pitanje, čak i kada se odbrana na njega ne poziva. Štaviše, ne može se ostaviti da odbrana, usled neiskustva, sama podnese teret obezbeđivanja poštovanja osnovnih procesnih pravila koja zabranjuju prikriivanje dokaza. U kontinentalnom pravu bi zbog takve greške policije mogao biti pokrenut i krivični postupak radi ispitivanja kriminalnih radnji u službi. Gorka su sećanja na slučajeve prikriivanja dokaza u istoriji pravosudja.

Meni se čini očiglednim da je Apelacioni sud trebalo da u skladu sa gore navedenim pokrene postupak za poništaj prvostepene presude i da predmet vrati na odlučivanje poroti, bez prejudiciranja njene konačne odluke, posebno s obzirom na činjenicu da je porota u prvostepenom postupku donela odluku sa deset glasova prema dva i da bi još jedan glas protiv bio dovoljan za oslobadajuću presudu.

Dosadašnje doktrine iz Konvencije, poput one o "javnom interesu", bi morale da se revidiraju u svetlu člana 6.

Evropski sud je u brojnim situacijama naglašavao da je od ključnog značaja da postupak pred sudom zadrži sve elemente "adversarijalnosti" i da se svaki dokaz, i onaj koji ide u prilog i onaj koji ide na štetu jedne strane, ima podvrgnuti preispitivanju one druge strane (vidi između ostalog presude u predmetima Kostovski, Kardo i Delta). To znači da tužilac mora odbrani da stavi na uvid sve svoje dokaze. Iz navedenih razloga ja smatram da je u predmetnom slučaju došlo do povrede člana 6.

SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE DE MEJERA

Nije pobijena tvrdnja da odbrana i porota na sudjenju pred prvostepenim sudom u Šefildu nisu bili obavješteni da su na mestu izvršenja prvog krivičnog dela pljačke² pronađeni otisci prstiju koji ne pripadaju ni podnosiocu predstavke ni drugooptuženom na tom sudjenju, niti da žrtva tog krivičnog dela nije bila u stanju da identifikuje podnosioca predstavke na osnovu ponudjenih fotografija³.

Prikrivanje tih činjenica od odbrane i porote je fundamentalno ugrozilo pravičnost samog sudjenja. Naknadni postupak pred Apelacionim sudom tu činjenicu nije izmenio.

Teško je razumeti kako je Apelacioni sud mogao uzeti zdravo za gotovo da porota ne bi reagovala drugačije i da je čula celu priču⁴. Mogli bi postojati razlozi da se takvo što prihvati, ali bi isto tako mogli postojati razlozi u prilog tvrdnje da bi porota mogla doneti i drugačiju odluku da je znala za postojanje otisaka i činjenica vezanih za fotografije. Sem toga, mora se uzeti u obzir i argument, koji je ispravno uočila manjina članova Komisije⁵, da podnosilac predstavke ne bi bio osuđen da je samo još jedan porotnik glasao u njegovu korist.

Pod takvim okolnostima je Apelacioni sud morao naložiti vraćanje predmeta na ponovno sudjenje⁶.

Iz navedenih razloga sam mišljenja da u predmetnom slučaju nije bilo pravičnog sudjenja.

² Tačka 11 u presudi.

³ Tačka 12 u presudi.

⁴ Tačke 11-14 u presudi.

⁵ Vidi suprotna mišljenja g-dina Gozibujuka, g-dina Vajcela, g-dina Martineza, g-dina Rozakisa, g-dje Lidi i g-dina Geusa.

⁶ Vidi po ovom pitanju presudu Lorda Krosa u predmetu Stafford protiv Glavnog državnog tužioca koji se pominje u tački 42 Izveštaja Komisije.